

Research Paper

Investigating the Influential Factors in Improving the Quality of Life for Working Children (Case study: City of Shiraz)

Shirin Heidari: MA student of architecture, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

Ahmad Torkaman*: Assistant Professor and faculty member, Department of architecture, Marvdasht Branch, Islamic Azad University, Marvdasht, Iran.

ARTICLE INFO

Received: 2021/07/02

Accepted: 2024/04/10

PP: 37-46

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: Child labor,
Poverty, Quality of life,
Shiraz

Abstract

As a salient predicament witnessed in many cities today, child labor incurs detrimental effects on many societies, equally embroiling developed and developing countries, which results in widespread poverty and class differences. Neglecting various dimensions of life quality due to the rapid growth of urban areas has brought about adverse consequences influencing the individuals' and societies' health and peace. Studies show that child laborers are deprived of favorable quality of life and they are usually exposed and vulnerable to various social harms including sexual abuse, drug addiction and peddling as well as many other physical and mental harms. Considering the importance of growing and nurturing conditions for this group of children, it seems necessary to conduct a research on the quality of life for child laborers. In general, the purpose of this study is to identify working children's conditions, assess their needs, and introduce the effective factors in improving their life quality in the order of priority. A descriptive-analytical method is employed in this study and the statistical population is comprised of the working children in the city of Shiraz. Data were collected using library and field approaches and the correlation analysis method was employed to analyze the information. A review of the research literature as well as the inferential statistics and the results of Friedman, Kolmogorov-Smirnov, and Chi-square tests show that elements such as income, job, accessing to housing and food, security, education, healthcare services, relationships, and sanitation are among the most important factors in improving the quality of life for working children.

Citation: Heidari, Sh &Torkaman, A. (2024) . **Investigating the Influential Factors in Improving the Quality of Life for Working Children (Case Study: City of Shiraz)**, *Journal of Regional Planning*, 14(55), 37-46.

DOI:10.30495/jzpm.2024.28367.3931

* **Corresponding author:** Ahmad Torkaman, **Email:** ahmadtorkamon@miau.ac.ir, **Tel:** +989179136018

Extended Abstract

Introduction

As a noteworthy problem facing most major cities in the contemporary world, child labor has significant economic and social negative aspects. This particularly prevents skills, education, and knowledge from growing; reduces productivity and social insurance revenues; increases life and financial losses; causes various kinds of social harms including sexual abuse, addiction, and drug retail as well as other delinquencies among children and adults; raises the rate of migration to provincial capitals, and escalates poverty and class distance in society; hence, it endangers the social, economic and cultural health of the society and hinders its progress and development. Studies show that poverty is the main cause of child labor. In other words, families' financial distress is the most important impetus and poverty plays a decisive role in current and future status of children.

The booming urbanization in recent decades and failing to dedicate appropriate attention to the quality of human life has brought adverse consequences on the level of individual and social health of society and urban life. The quality of life has been considered as one of the most essential research lines in recent decades encompassing a wide variety of elements from nutrition and clothing to healthcare, social and physical environment. It also relies on subjective or qualitative indicators (environmental, social, health, physical and mental items) as well as objective or quantitative indicators (quality items of the urban environment). Effective indicators of quality of life include physical factors (enjoying health, energy and physical strength); Mental health factors (self-esteem, well-being, security and mental health); Spiritual factors (understanding the purpose and meaning of life); Social factors (employment, health services, education, interacting with others, etc.); and Physical factors (housing, natural resources, physical environment).

Methodology

The present study draws on a hybrid approach. A descriptive-analytical research method has been used to provide appropriate answers to research questions. The research method employed is quantitative in terms of nature,

applied in terms of purpose, and non-experimental in terms of data collection.

In order to achieve the main research objective, which is to identify and determine the effective factors in improving the quality of life for working children, the documentary (review and note-taking of documents, statistics and tables) as well as field (questionnaire) method was used to collect data. As for data analysis, the correlation analysis method was used and Friedman, Kolmogorov-Smirnov and Chi-square tests were exploited. The analysis was performed using SPSS software version 2.3. The quality of life is considered as the dependent variable and the independent variable includes physical-mental, psychological, spiritual, social and physical indicators.

Using correlation analysis and questionnaire, all components resulted from the study of theoretical foundations were tested to be categorized based on importance. The statistical population includes working children in Shiraz, which was estimated to be about 30,000 according to the statistics. The sample size obtained using Morgan table and Cochran statistical formula to be 379 children.

Results and Discussion

The factors affecting the quality of life for child laborers were identified and studied after examining the theoretical foundations. To determine the importance of each factor, a customized questionnaire has been devised and used, which includes 14 measurable items each assigned to one single factor. In addition, the 5-point Likert scale was used with the answers being ranked from 1 to 5 and the number 2.9975 was selected as the average of the answers.

The validity and reliability of the questionnaire is of a formal type and has been confirmed by experts' views. Cronbach's alpha obtained after several stages of items modification has reached the desired and acceptable number of 0.710; thus, the reliability of the questionnaire is proven. In order to determine the statistical test to be presented, the Kolmogorov-Smirnov statistical tests were first used to examine the normality of the research data and the hypothesis of data abnormality for the research variable is confirmed. Therefore, the use of non-parametric tests, such as Friedman, for the variable under study was allowed.

Considering the number obtained for the significance level which is less than 0.01, it can be concluded that the Friedman means difference test is significant for the research variable.

The results show that the element of employment and earning income is the most important factor for working children. Subsequently, the elements of accessing housing, food and security are the next significant factors affecting the quality of life for working children. Factors such as natural resources and understanding the purpose and meaning of life have the least impact on the quality of life according to child laborers.

Conclusion

A number of fourteen elements namely employment and income, housing, food, security, education and training, healthcare services, social interactions, sanitation, mental health, energy and physical strength, physical environment, self-esteem, natural resources, and understand the meaning and purpose of life were identified to play a key role in determining life quality for this group, among which only employment and income, housing, food, security, and education and training earned a higher-than-average score according to the results (the average was considered to be

2.9975). In line with the conducted study, the following suggestions and solutions are provided as useful guidelines to be utilized by the scholars and authorities for any future research or probable actions:

- Designing special spaces for education and skill training (urban and regional scale - large scale)
- Architectural design of spaces for working children based on criteria and standards (architectural scale - medium scale)
- Designing the interior spaces intended for labor children with respect to components of child psychology (interior design scale - micro scale)
- Financial and legal support by relevant organizations (Imam Khomeini Relief Committee), Welfare Organization and other related institutions)
- Comprehensive social support by relevant organizations (conditional and unconditional cash or non-cash donations, public employment plans, developing special programs to protect children's health, especially children with disabilities and ...)
- Fostering public behaviors, cultures and earnest interventions against economic exploitation of labor children.

فصلنامه علمی برنامه ریزی منطقه‌ای

دوره ۱۴ شماره ۵۵، پاییز ۱۴۰۳
شاپا چاپی: ۶۷۳۵-۲۲۵۱ - شاپا الکترونیکی: ۷۰۵۱-۲۴۲۳
<https://sanad.iau.ir/journal/jzpm>

مقاله پژوهشی

بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار (مطالعه موردی: شهر شیراز)

شیرین حیدری: دانشجوی کارشناسی ارشد رشته‌ی معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران
احمد ترکمان: استادیار و عضو هیئت علمی گروه معماری، واحد مرودشت، دانشگاه آزاد اسلامی، مرودشت، ایران

چکیده	اطلاعات مقاله
حضور کودکان کار در شهرها تبدیل معضلی اساسی گشته و اثرات مخرب بسیاری بر پیکره جامعه ایجاد نموده و باعث ایجاد و گسترش فاصله طبقاتی و فقر شده است. گسترش این پدیده به حدی است که جوامع توسعه یافته و در حال توسعه را به یک اندازه به خود مشغول کرده است. بی توجهی به ابعاد کیفی زندگی به دلیل رشد سریع شهرها، پیامدهای نامطلوبی بر سلامت فردی و اجتماعی جامعه گذاشته است. براساس مطالعات، کودکان کار در برابر انواع آسیب‌های اجتماعی نظیر سوء استفاده‌های جنسی، اعتیاد و خرده فروشی و آسیب‌های جسمی و روانی قرار دارند و دارای سطح مطلوبی از کیفیت زندگی نمی‌باشند؛ با توجه به اهمیت وضعیت رشد این کودکان به عنوان گروهی از آینده سازان جامعه، لزوم انجام پژوهش در زمینه کیفیت زندگی کودکان کار، احساس می‌گردد. بطور کلی هدف از این پژوهش، شناخت وضعیت کودکان کار، نیازهای آن‌ها و معرفی شاخص‌های مؤثر در ارتقا کیفیت زندگی این کودکان به ترتیب اولویت آن‌ها می‌باشد. روش تحقیق به کار رفته در این پژوهش، روش توصیفی-تحلیلی می‌باشد. جهت گردآوری داده‌ها از روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده و از روش تحلیل همبستگی به منظور تجزیه و تحلیل اطلاعات بهره گرفته شده است. جامعه آماری پژوهش شامل کودکان کار شهر شیراز می‌باشد. بررسی ادبیات تحقیق و همچنین بررسی آمارهای استنباطی و نتایج آزمون‌های فریدمن، کولموگروف، اسمیرنوف و کای اسکوتر نشان می‌دهد که مؤلفه‌های کسب درآمد، شغل، برخورداری از مسکن و غذا، امنیت، آموزش و تحصیلات، خدمات سلامتی، ارتباط با دیگران و برخورداری از بهداشت مهم‌ترین مؤلفه‌ها در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار به شمار می‌رود.	تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۴/۱۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۱/۲۲ شماره صفحات: ۳۷-۴۶ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید واژه‌های کلیدی: کودکان کار، فقر، کیفیت زندگی، شیراز.

استناد: حیدری، شیرین و ترکمان، احمد. (۱۴۰۳). بررسی مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار (نمونه موردی شهر شیراز). فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، فصلنامه برنامه‌ریزی منطقه‌ای، ۱۴ (۵۵)، ۳۷-۴۶.

DOI:10.30495/jzpm.2024.28367.3931

مقدمه

پدیده کودکان کار یکی از معضلات گریبان گیر اکثر شهرهای بزرگ در جهان معاصر است. گسترش این پدیده به حدی است که جوامع توسعه یافته و در حال توسعه را به یک اندازه به خود مشغول کرده است (Simbar et al, 2019). آمار رسمی اعلام شده در رابطه با کار کودک در ایران بیانگر آن است که از مجموع ۱۳ میلیون و ۲۵۳ هزار کودک رده سنی ۱۰ تا ۱۸ سال کشور در سال ۱۳۸۵، ۳ میلیون و ۶۰۰ هزار کودک خارج از چرخه تحصیل و ۱ میلیون و ۷۰۰ هزار کودک به صورت مستقیم درگیر کار بوده‌اند (Jangjoo et al, 2015).

کار کودکان جنبه‌های منفی اقتصادی و اجتماعی قابل توجهی در بردارد؛ این کار مانع افزایش جدی مهارت‌ها، آموزش و دانش می‌شود، بهره‌وری افت می‌کند، درآمدهای بیمه اجتماعی کاهش پیدا می‌کند، صدمه‌های جانی و مالی بالا می‌رود، انواع آسیب‌های اجتماعی شامل سوء استفاده‌های جنسی، اعتیاد، خرده فروشی مواد مخدر، بزهکاری کودکان و نوجوانان افزایش می‌یابد، مهاجرت به مراکز استان‌ها نیز بیشتر می‌شود، وجود معضل کودکان کار و خیابانی، فاصله‌ی طبقاتی را در جامعه بیشتر می‌کند و فقر و تهیدستی را افزایش می‌دهد، در نتیجه سلامت اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی جامعه به مخاطره می‌افتد و مانع پیشرفت و توسعه آن می‌شود. فقر و مشکلات اقتصادی از علت‌های اصلی پدیده کار کودک به شمار می‌روند ولی نباید از دیگر عوامل از قبیل اعتیاد والدین، تغییر در باورها و ارزش‌های زندگی، بزهکاری و خشونت در خانواده، عدم آگاهی والدین در چگونگی برخورد با کودکان و نوجوانان، زیاده خواهی و آرمان طلبی کودک و ... در گسترش این پدیده چشم پوشید (Mandegar, 2017). کودکان کار با توجه به پایگاه اجتماعی- اقتصادی پایین، امید کمی به آینده دارند و همین سطح امیدواری پایین، به افت وضعیت تحصیلی و ترک تحصیل در آن‌ها منجر می‌شود. این کودکان قربانی آسیب‌های پیچیده و زود هنگامی هستند که گاه به علت داشتن والدین نالایق و عدم آموزش و تربیت لازم به تجربه این مشکلات محکوم می‌شوند (Simbar et al, 2019). کار کودکان علاوه بر اینکه مغایر اصول پذیرفته شده‌ی پیمان نامه‌ی حقوق کودک است، چرخه‌ی فقر را نیز گسترش و تعمیق می‌دهد، همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد که فقر دلیل اصلی بروز پدیده کودکان کار است (Mandegar, 2017). به بیان دیگر، از مهم‌ترین علل در بررسی علت کار کودک که سهم بیشتری به خود اختصاص داده است وضعیت نابسامان اقتصادی خانواده است. مشکل مالی و فقر نقش تعیین‌کننده‌ی در زندگی کنونی و حتی آینده کودکان دربردارد. این کودکان که کمک خرج خانواده و گاه‌ها خود به تنهایی نان‌آور خانواده محسوب می‌شوند، از حق تحصیل و تفریح دوران کودکی محرومند (Hajidehabadi & Shishegaran, 2018). این در حالی است که پژوهش‌های انجام شده نشان می‌دهد که سال‌های اولیه‌ی زندگی کودک در شکل‌گیری شخصیت وی از اهمیت بسیاری برخوردار است (Ghorbani & Khezai, 2017). بنابراین اهمیت بررسی این مسأله صرفاً به علت غیراخلاقی بودن آن نیست، بلکه بخاطر تأثیر مهمی است که بر تحول کودکان دارد (Ghadarjani & Malek Hosseini, 2015).

رشد سریع شهرنشینی در دهه‌های اخیر و بی توجهی به ابعاد کیفیت زندگی انسان پیامدهایی نامطلوب در سطح سلامت فردی و اجتماعی شهرها به دنبال داشته است. همچنین، باعث چرخه نامطلوبی از عدم تعادل‌های اجتماعی- اقتصادی و زیست محیطی و در مجموع نزول کیفیت زندگی شده است. یکی از رویکردهای نوین در زمینه اصلاح و گسترش مفهوم توسعه شهری مطرح شدن مفهوم کیفیت زندگی و دخالت دادن شاخص‌های اجتماعی و کیفی است (Ghadiri et al, 2021). بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه می‌باشد (Davarinejad Moghaddam, 2021). کیفیت زندگی و سنجش آن شاید در هیچ زمانی به اندازه امروز وسیع نبوده است. این امر از آنجا ناشی می‌شود که شاخص‌های مربوط به کیفیت زندگی طیف وسیعی را در بر می‌گیرند که از تغذیه و پوشاک گرفته تا مراقبت‌های بهداشتی، محیط اجتماعی و محیط مادی پیرامون را شامل می‌شود (Ghanei et al, 2017). این مفهوم هم متکی به شاخص‌های ذهنی یا کیفی (گویه‌های سلامت محیطی، اجتماعی، جسمانی و روانی) و هم متکی بر شاخص‌های عینی یا کمی (گویه‌های کیفیت محیط شهری) است (Salari Sardari et al, 2014). در بسیاری از کشورهای توسعه یافته برنامه ریزان در تلاش برای نمایش سطوح کیفیت زندگی هستند تا بتوانند راهکارهای بهینه برای بهبود کیفیت زندگی نواحی عقب مانده از نظر شاخص‌های مورد بررسی را بیابند (Ghanei et al, 2017).

به نظر می‌رسد مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار شامل مؤلفه‌های فیزیکی-جسمانی، روانی، اجتماعی و کالبدی و ... باشد. مؤلفه‌های فوق به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. به طور کلی هدف از این پژوهش، بررسی وضعیت کیفیت زندگی کودکان کار شهر شیراز و معرفی شاخص‌های مؤثر در ارتقاء کیفیت زندگی این کودکان به ترتیب میزان اهمیت آن‌ها می‌باشد. با توجه به رشد روز افزون پدیده کودکان کار و تبدیل شدن آن به معضلی اساسی و نیز با توجه به اهمیت توجه به ابعاد کیفی زندگی انسان به ویژه در سنین کودکی و همچنین با در نظر گرفتن کافی نبودن پژوهش در رابطه با موارد ذکر شده، پژوهش حاضر به عنوان پژوهشی نوین قابل ملاحظه است. جهت ارائه‌ی پاسخ مناسب به پرسش پژوهش از راهبرد ترکیبی توصیفی-تحلیلی استفاده شده است. به منظور دستیابی به هدف، از روش اسنادی و می‌دانی جهت گردآوری داده‌ها و از روش تحلیل

همبستگی به منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها بهره گرفته شده است. بررسی‌ها نشانگر وضعیت نابسامان کودکان کار شهر شیراز می‌باشد. این کودکان اغلب ترک تحصیل نموده و به شغل‌هایی نظیر دستفروشی و کار در کارگاه‌ها مشغولند. اقداماتی جهت بهبود وضعیت این کودکان در بخش‌های دولتی و غیردولتی صورت گرفته است اما به دلیل عدم توجه کافی به اهمیت پژوهش و در نتیجه بکارگیری برنامه‌های ناکارآمد، نتوانسته‌اند در بهبود وضعیت این کودکان مؤثر واقع شوند.

پیشینه تحقیق و مبانی نظری

پدیده کودکان کار در سال‌های اخیر در بیشتر نقاط کشور رو به گسترش بوده و تبدیل به یکی از معضلات اساسی اجتماعی جامعه شده است و این آسیب اجتماعی تأثیرات مخربی بر جسم و روح این کودکان گذاشته است (Abrishami, 2016). صندوق کودکان سازمان ملل متحد (یونیسف) هر انسان با سن کمتر از ۱۸ سال را کودک می‌نامد (Ghorbani & Khezai, 2017). در سال ۱۳۹۳ ایران با الحاق به کنوانسیون حقوق کودک که به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید، معیار سن کودک را همان سن ۱۸ سال ملاک قرار داد (Jangjoo et al, 2015). کودکان کار به کودکانی اطلاق می‌شود که به دلیل نابسامانی‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و غیره از آموزش، بهداشت، تغذیه، امنیت، بازی و دیگر حقوق خود محروم مانده و ناگزیر به کار در کارگاه‌ها، خیابان‌ها، منازل، مزارع، بنادر و ... می‌باشند (Taghvai Nakhjiri & Barkhordar, 2018). هرگونه کاری که به لحاظ جسمی و روانی و اخلاقی باعث ضرر یا بهره‌کشی کودک شود و همچنین مانع دسترسی کودک به آموزش گردد، کار کودک نامیده می‌شود (Safarzadeh, 2018). کار کودک ویژگی‌های متعددی دارد از جمله: مزد ناچیز و ناعادلانه، دریافت غیرمستقیم مزد، فعالیت در کارگاه‌های فاقد مجوز (Jangjoo et al, 2015). یکی از پذیرفته شده‌ترین تعاریف و طبقه‌بندی‌ها از کودکان خیابانی تعریفی است که یونیسف از کودکان خیابانی ارائه داده و آن‌ها را به دو گروه اصلی تقسیم کرده است. ۱) کودک در خیابان: این کودکان در واقع کودکان شاغل در خیابان هستند که برای کسب درآمد برای خانواده در خیابان کار می‌کنند. میزان ارتباط این کودکان با خانواده متفاوت است و ممکن است این ارتباط روزانه یا در حد چند بار در سال باشد. اما به هر حال احساس تعلق به خانواده در این کودکان وجود دارد.

۲) کودک خیابان: این کودکان گروه کوچکتري از کودکان خیابانی را تشکیل می‌دهند اما مشکلات پیچیده‌تری دارند. برای این کودکان، خیابان به منزله خانه است، آن‌ها در پی سرپناه و غذا هستند و دیگر افراد خیابانی برای آن‌ها حکم خانواده را پیدا کرده‌اند. این کودکان یا سرپرستی ندارند و یا در صورت داشتن خانواده به دلیل مسائل مختلف، خیابان برایشان امن‌تر از خانه است. کودکان رها یا طرد شده و کودکان فراری نیز گاه به عنوان گروهی مجزا مطرح می‌شوند اما نظر به اینکه در خیلی از موارد راه بازگشتی ندارند و در مدت کوتاهی به کودکان خیابان مبدل می‌شوند، در بعضی تقسیم‌بندی‌ها جزء گروه کودکان خیابان محسوب و منظور می‌شوند (Abrishami, 2016). نظریه‌های مطرح شده در باب کودکان کار متعدد است و هر یک از این حوزه‌های مطالعاتی از منظر خاص خود به این پدیده پرداخته‌اند؛ برخی به پدیده کودکان کار از منظر اقتصادی نگاه می‌کنند، برخی دیگر نگاهی کاملاً جامعه‌شناختی به این پدیده دارند و برخی دیگر نیز از نگاهی روانشناختی و تربیتی به این موضوع می‌نگرند. رهیافت آسیب‌شناسی اجتماعی به کودکان کار، پدیده کودکان خیابانی را آسیب و یک بیماری اجتماعی در نظر می‌گیرد و در تبیین آن، به رفتارها، ویژگی‌ها و شرایط اجتماعی کودکان کار و خانواده‌های آن‌ها می‌پردازد؛ فرضیه‌ای که کودکان کار را رها شده و بی سرپرست می‌داند و به بهره‌کاری اجتماعی این قشر از کودکان توجه ویژه‌ای می‌کند. امروزه ناکافی و ناکارآمد بودن این رهیافت در پژوهش‌های متعدد اثبات شده است (Imanzadeh & Alipour, 2019). نگاه اقتصادی به پدیده کودکان کار یکی از رویکردهای موجود ناظر بر این کودکان است. از منظر این نظریه ارتباط مستقیم و معناداری میان فاکتور اقتصادی و کودک کار وجود دارد. لوییس اپتکار در نظریه‌ی فرهنگ، فقر، پدیده کودکان کار به این امر اشاره می‌کند که کودکان کار نتیجه بی سرپرستی و رهاشدگی از سوی خانواده هاست. فقر و نداری نیز به ناتوانی خانواده‌ها در تعهدات اخلاقی برای فرزندان منجر می‌شود (Moghaddas Jafari et al, 2013). از دیدگاه هولگادو و همکاران توانمندسازی اقتصادی کودکان کار از جمله راه‌های برون رفتن از این معضل می‌باشد (Holgado et al, 2016). نظریه‌های بی‌سازمانی اجتماعی مانند نظریه‌ی آنومی مرتن و نظریه‌ی عدم تعادل ساختاری پارسونز و نیز بت که در سطح ساختارهای کلان به بررسی این آسیب‌ها می‌پردازند، بر نقش عوامل ساختاری تأکید دارند. این عوامل سبب منطبق نبودن خرده نظام‌ها با تغییرات اجتماعی و محیطی می‌شوند و عدم تعادل ساختاری را به وجود می‌آورند. از نگاه روانشناختی کودکان کار به دلیل آموزش ندیدن در موعد مقرر و ناتوانی در تحصیل علم و فن، نداشتن قدرت رقابت با سایر کودکان در ایجاد زندگی سالم و نداشتن مهارت اجتماعی و روانی در معرض آسیب‌های روانی قرار دارند (Imanzadeh & Alipour, 2019). تغییر ارزش‌های اجتماعی و فاصله بین نسل‌ها، اعتیاد، بزهکاری، سنت‌ها و باورهای نادرست درباره کودکان، خشونت و اغفال دوستان و همسالان، عوامل خانوادگی، جدایی والدین، ناپدری و نامادری، اعتیاد، بیماری‌های روانی، بحران هویت، ناکامی آرزوها، فرار از مدرسه از علل پدیده کودکان کار می‌باشد. تصور وجود باندهای سوء استفاده از کودکان به

عنوان تنها عامل این پدیده، اشتباه است و اغلب این کودکان دارای خانواده‌هایی می‌باشند که توان مالی نداشته و کودکانشان مجبور به تأمین معیشت می‌شوند. بررسی‌ها نشان می‌دهد که فقر دلیل اصلی بروز پدیده‌ی کودکان کار است و درصد کمی از این کودکان مورد سوء استفاده ی باند‌های مافیایی قرار می‌گیرند. همه‌ی تحلیل‌ها و گزارش‌ها اشاره‌ی مستقیمی به فقر عنوان یکی از دلایل به وجود آمدن پدیده‌ی کودکان کار دارد (Mandegar, 2017).

امروزه توجه بسیاری از دانشمندان و صاحب‌نظران به مفهوم کیفیت زندگی معطوف شده است تا از این طریق تلاش‌هایی در راستای ارتقای شرایط زندگی و بهبود بخشیدن به بعد کیفی زندگی بشر صورت گیرد (Ghasemi, 2017). بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهمترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه است (Davarinejad Moghaddam, 2021). کیفیت زندگی از ادبیاتی غنی و همواره در حال رشد برخوردار است (Estoque et al, 2019) سازمان بهداشت جهانی کیفیت زندگی را ادراک افراد از وضعیت زندگی خود با در نظر گرفتن فرهنگ و نظام ارزشی که در آن زندگی می‌کنند تعریف می‌کند؛ به طوری که مرتبط با اهداف، انتظارات، استانداردها، و موارد مورد توجه آنهاست (Crockerl et al, 2019)، ماسام (۲۰۰۲) به بررسی تعاریف و راه‌های اندازه‌گیری و توصیف کیفیت زندگی پرداخته است. به طور کلی، می‌توان گفت کیفیت زندگی اگرچه جذابیت و معنی عام دارد، تعریف پذیرفته‌ی عامی ندارد. به هر حال، در بیان کلی، کیفیت زندگی به مؤلفه‌های کامیابی یا رضایتمندی بیشتر یا کمتر در زندگی مردم مربوط می‌شود. تعداد زیادی از محققان، همانند مک کال (۱۹۷۵)، مایرز (۱۹۸۷)، دیویدسن و کارتر (۱۹۹۱)، اوبرین و ایدی (۱۹۹۱)، گری سون و یونگ (۱۹۹۴)، دینر و ساهه (۱۹۹۷)، تراک سرور و اتالک (۲۰۰۱)، ادبیات کیفیت زندگی را بررسی و مرور کرده‌اند و در این مورد توافق دارند که این مفهوم از دو بُعد مرتبط و پیوسته تشکیل می‌شود؛ بُعد روانشناختی و بُعد محیطی (Gholi Motlagh & Darvishi, 2021). کیفیت زندگی عمدتاً به عنوان رضایت از زندگی، خوشبختی و سعادت، رفاه و آسایش شناخته می‌شود و سطح توقع نیازهای انسان را منعکس می‌کند (Ghadiri et al, 2021)، همچنین شامل امنیت شخصی و ملی، محیط پاکیزه، آزادی اقتصادی و سیاسی و بسیاری از شرایط دیگر رفاه انسان است که اندازه‌گیری آن دشوار است (Zarghami et al, 2021). و علاوه بر تأمین نیازهای اساسی در بحث احساسات و روابط اجتماعی مطرح است (Greco, 2019). کیفیت زندگی دربرگیرنده ابعاد روانی است که شاخص‌هایی مانند رضایت، شادمانی و امنیت را دربر می‌گیرد و در بعضی موارد، رضایت اجتماعی نیز نامیده می‌شود. همچنین ابعادی محیطی که دربرگیرنده سنجه‌هایی مانند مسکن، دسترسی به خدمات و امنیت محیطی است. جنبه‌های دیگر شامل توجه به فرصت‌های اجتماعی، امیدهای اشتغال، ثروت و اوقات فراغت است (Shaterian et al, 2020)؛ البته باید خاطر نشان کرد که جستجوی معیارهای مناسب کیفیت زندگی بخاطر پیچیدگی این مفهوم کار ساده‌ای نیست. کمبود تعریف مشترک در ادبیات نظری مربوطه تأیید کننده این موضوع است (Biagia et al, 2018). اغلب صاحب‌نظران در این زمینه توافق دارند که کیفیت زندگی حقایق مثبت و منفی زندگی را در کنار یکدیگر در نظر می‌گیرد و چند بعد دارد. از طرفی آن را یک مفهوم ذهنی و پویا قلمداد می‌نمایند. ذهنی به این معنا که حتماً باید توسط خود شخص، بر اساس نظر او و نه فرد جایگزین تعیین گردد و پویا یعنی در طی زمان تغییر خواهد کرد لذا ضروری است در دوره‌ای از زمان اندازه‌گیری گردد (Ghodsizad, 2015). کیفیت زندگی مفهومی چند وجهی، نسبی و متأثر از زمان و ارزش‌های فردی و اجتماعی است (Uzzell, 2006) و بیش از آنکه مفهومی قابل اندازه‌گیری باشد، به توقعات شخصی فرد باز می‌گردد (Cai et al, 2021). کیفیت زندگی به خصوصیات درونی افراد وابسته است، نظیر پایگاه اجتماعی، جنسیت، سن، تحصیلات، فرهنگ، و نژاد. از همین رو، از دو دسته وسیع از شاخص‌ها برای تحلیل کیفیت زندگی استفاده شده است: شاخص‌های ذهنی و عینی کیفیت زندگی (Biagia et al, 2018) تعاریفی گروهی از نظریه پردازان در زمینه کیفیت زندگی ارائه داده‌اند، مشخصاً در یکی از دسته‌های زیر قرار می‌گیرد: دسته اول با رویکرد عینی: هاو، مک ماهون و پروبست (۱۹۹۷) کیفیت زندگی را شامل نکات مثبت غیر اقتصادی مانند هوای پاک، خیابان‌های ایمن، رویدادهای فرهنگی، مناظر زیبا و امکانات تفریحی در جوامع دانسته‌اند. کلاین (۲۰۰۱) کیفیت زندگی را با تأکید بر حداقل نیازها برای سنجش توانایی شهروندان برای دستیابی به خدمات سلامتی، مسکن، آموزش و امنیت عمومی تعریف کرده است. دسته دوم با رویکرد ذهنی: آندرس و سزالی (۱۹۸۰) کیفیت زندگی را با مؤلفه‌های کامیابی یا رضایتمندی بیشتر یا کمتر افراد از زندگی مرتبط دانسته‌اند. داینر و سو (۱۹۹۷)، کیفیت زندگی را تنها به صورت رضایت ذهنی از زندگی تعریف کرده‌اند (Ghasemi, 2017). دسته‌ی سوم با رویکرد عینی-ذهنی: دی سارت و دلر، به معانی متفاوت از رفاه که به افراد و مکان خوب اشاره دارد و بیان می‌کنند که کیفیت زندگی یک فرد به حقایق بیرونی و حقایق ذهنی او بستگی دارد. (Dissart & Deller, 2000) اوسیل و همکاران (۲۰۰۱) بیان داشته‌اند که کیفیت زندگی از یک سو به عنوان دلیلی برای جذابیت یک مکان و از سوی دیگر به عنوان درجه‌ای از مطلوبیت و انتظارات از سوی افراد می‌باشد. بنابراین توجه به هر دو جنبه‌ی عینی و ذهنی امری لازم و ضروری است. امروزه مفهوم کیفیت زندگی، بسیاری از عناصر از قبیل مسکن، آموزش، اشتغال و محیط را در بر می‌گیرد و اگرچه اکنون برای اغلب پژوهشگران جذاب است، اما یک تعریف پذیرفته شده‌ی عام از آن وجود ندارد؛ به بیان عده‌ای این امر، موضوعی چند شاخه‌ای و از این رو مفهومی چند بعدی است (Ghasemi, 2017). بیشتر

محققان و صاحب‌نظران این حوزه بر آنند که کیفیت زندگی پنج بُعد فیزیکی، اجتماعی، روانشناختی، محیطی، و اقتصادی دارد. در بُعد فیزیکی، پرسش‌هایی مربوط به ابعاد جسمانی- انسان، شامل قدرت، انرژی، و توانایی انجام فعالیت‌های روزمره تفسیر و سنجش می‌شوند. در بُعد اجتماعی، کیفیت ارتباط افراد با خانواده، دوستان، دیگران، و اجتماع تبیین می‌شود. بُعد روانی کیفیت زندگی شاخص‌هایی چون رضایت، شادمانی، و استرس و اضطراب را دربر می‌گیرد و در بعضی موارد رضایت اجتماعی نیز نامیده می‌شود. همچنین، ابعاد محیطی که دربرگیرنده جنبه‌هایی چون مسکن، دسترسی به خدمات، و امنیت محیطی است. جنبه‌های دیگر، توجه به فرصت‌های اجتماعی، امید به اشتغال، ثروت، و اوقات فراغت و درک هدف و معنای زندگی است (Ghadiri et al, 2021).

بطور کلی شاخص‌های مؤثر در کیفیت زندگی به شرح زیر است:

- (۱) اجتماعی (اشتغال، خدمات سلامتی، آموزش و تحصیلات، ارتباط با دیگران و...) (Park & Park, 2002)
- (۲) فیزیکی جسمانی (برخورداوری از بهداشت، انرژی و قدرت بدنی) (Ghadiri et al, 2021)
- (۳) روانی (عزت نفس، رفاه، امنیت و سلامت روانی) (Frisch, 2006)
- (۴) روحی (هدف و معنای زندگی) (Fayers & machin, 2003)
- (۵) کالبدی (برخورداوری از مسکن، منابع طبیعی و...) (Ghasemi, 2017).

ایمان‌زاده و علیپور (۱۳۹۸) طی پژوهشی تحت عنوان "تجربه زیسته کودکان کار شهر تبریز از احساس تنهایی" بیان می‌کنند این کودکان، حمایت اجتماعی (شامل ادامه تحصیل، رفتن به مدرسه و بودن با دوستان) را به عنوان راهکاری برای غلبه بر ناامیدی و تنهایی می‌دانند، بنابراین می‌توان با سیاست‌هایی مانند بهبود تعامل اجتماعی، تدارک زمینه تحصیل، آموزش مهارت‌های اجتماعی و معنویت درمانی بر این حس کودکان کار غلبه کرد (Imanzadeh & Alipour, 2019). سیمبر و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان "امید به آینده، روابط دلبستگی، و مشکلات هیجانی- رفتاری در کودکان کار"، بیان می‌کنند که شرایط سخت زندگی کودکان کار باعث می‌شود تا حمایت لازم را از خانواده دریافت نکنند و این خلأ، موجب عدم شکل‌گیری دلبستگی ایمن با والدین شده و میزان امید به آینده را در کاهش می‌دهد. همچنین محیط کار برای کودکان سرشار از بدرفتاری‌های جسمی و جنسی است که موجب بروز مشکلات هیجانی- رفتاری در آن‌ها می‌شود (Simbar et al, 2019). ابراهیم و همکاران (۲۰۱۸)، در پژوهش خود با عنوان "کودکان کار و سلامت: مروری بر ادبیات سیستماتیک تأثیر کار کودک بر سلامت وی در کشورهای کم درآمد" بیان می‌کنند کار کودکان با گسترش بیشتر اختلالات روانی و رفتاری همراه است. حضور در مدرسه، درآمد خانواده، ساعات کار روزانه و احتمال سوء استفاده، با پیامدهای سلامت روانی در کودکان کار ارتباط دارد (Ibrahim et al, 2018). ضرغامی و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهش خود با عنوان "تحلیلی بر مؤلفه‌های مؤثر در کیفیت زندگی ساکنان محلات فرودست شهری"، بیان می‌دارند که در بررسی مؤلفه ذهنی بر کیفیت زندگی، مؤلفه‌های حس تعلق و بهزیستی ذهنی و در مؤلفه عینی، شاخص اجتماعی بیشترین تأثیر بر کیفیت زندگی را داشته است (Zarghami et al, 2021). قدیری و همکاران (۱۴۰۰)، در پژوهشی با عنوان "تحلیل شاخص‌های کیفیت زندگی در محلات شهری" بیان می‌کنند در این زمینه قرار دادن متغیرهای سن و درآمد در کانون توجه با توجه به وجود ارتباط مستقیم و معنادار با کیفیت زندگی ضروری است. به علاوه، با توجه به اینکه عوامل میزان درآمد، دسترسی به امکانات بهداشتی، و فرصت‌های شغلی در بین سایر عوامل تأثیر بیشتری در کیفیت زندگی ساکنان شهر کوهبنان داشته‌اند، لازم است این عوامل در اولویت رسیدگی و برنامه‌ریزی قرار گیرند، همچنین در شناخت و بهبود کیفیت زندگی لازم است شرایط محلی، اجتماعی و محیطی هر شهر مورد توجه قرار گیرد (Ghadiri et al, 2021). روسو و همکاران (۲۰۱۵) برداشت از کیفیت زندگی را در ۷۹ شهر اروپایی بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که اهمیت تسهیلات، متغیرهای محیطی، و متغیرهای اجتماعی- اقتصادی مطابق وضعیت هر شهری متفاوت است. (Roşu et al, 2015). داس (۲۰۱۸)، پژوهشی را تحت عنوان "چارچوب مفهومی برای سنجش کیفیت زندگی شهری" انجام داده است. این مطالعه رویکرد پایین به بالا را پیشنهاد می‌کند که محیط خارجی را با ادراک افراد از محیط زندگیشان ترکیب می‌کند (Das, 2018).

مواد و روش تحقیق

راهبرد مورد نظر در این پژوهش راهبرد ترکیبی است. برای به دست آوردن نتایج مطلوب در این پژوهش و ارائه‌ی پاسخ مناسب به سؤالات تحقیق از روش تحقیق توصیفی- تحلیلی بهره گرفته شده است. روش تحقیق به کار رفته بر حسب چستی، تحقیق کمی بوده و بر اساس هدف، تحقیق کاربردی به شمار می‌آید؛ همچنین روش تحقیق به کار رفته بر حسب نحوه گردآوری داده‌ها روش غیرآزمایشی می‌باشد. نحوه گردآوری اطلاعات در این پژوهش، روش اسنادی و کتابخانه‌ای و همچنین روش می‌دانی می‌باشد. جهت دستیابی به هدف اصلی پژوهش که شناسایی و تعیین مؤلفه‌های مؤثر در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار می‌باشد، از روش اسنادی (شامل بررسی اسناد و مدارک، آمار و جداول و یادداشت‌برداری) و همچنین می‌دانی (پرسشنامه) جهت گردآوری داده‌ها بهره گرفته شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده

های حاصل از پژوهش، از روش تحلیل همبستگی استفاده شده است و آزمون‌های فریدمن، کولموگروف و اسمیرنوف و کا اسکوتر به کار گرفته شده و تحلیل بوسیله نرم‌افزار اس.پی.اس.اس نسخه ۲۳ صورت گرفته است. ملاک اصلی برای این انتخاب آن است که جهت تشخیص آزمون آماری مناسب از نظر پارامتری یا غیر پارامتری بودن، آزمون کولموگروف-اسمیرنوف نرمال نبودن توزیع داده‌ها را بررسی می‌کند؛ مقایسه اطلاعات حاصل از پرسشنامه با سطح خطا، فرضیه‌ی غیرنرمال بودن داده‌ها را برای متغیرهای این پژوهش تأیید می‌کند؛ بنابراین استفاده از آزمون آماری فریدمن مناسب می‌باشد. آزمون آماری فریدمن، یک آزمون ناپارامتری است و برای مقایسه چند گروه کاربرد دارد و به روش رتبه‌بندی، میانگین رتبه‌های گروه‌های مختلف را معلوم می‌کند. با توجه به بررسی مبانی نظری و ادبیات موضوع و همچنین سوابق مطالعات صورت گرفته در زمینه کودکان کار و کیفیت زندگی، فرضیه تحقیق بدین شرح می‌باشد: به نظر می‌رسد مهمترین مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار مؤلفه‌های فیزیکی-جسمانی، روانی، اجتماعی و کالبدی و ... باشد. مؤلفه‌های فوق به عنوان متغیر مستقل و کیفیت زندگی به عنوان متغیر وابسته در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفته است. در این مطالعه برای بررسی عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی کودکان کار از روش همبستگی استفاده شده است، این نوع تحقیق برای کسب اطلاع از وجود رابطه بین متغیرها انجام می‌گیرد. بالواقع این روش زمانی به کار می‌رود که تعداد متغیرهای بازگیر در موقعیت آزمایش زیاد باشد، به طوری که از طریق روش تحقیق تجربی، کنترل و دستکاری آن‌ها امکان‌پذیر نباشد. در این روش الزاماً روابط علت و معلولی شناسایی نمی‌شود بلکه فقط هدف آن است که مشخص شود کدام متغیر با کدام متغیر دیگر به طور نسبی در جهت مثبت یا منفی همگام است.

- همبستگی دو متغیری: در مطالعات همبستگی دو متغیری، هدف بررسی رابطه دو به دو متغیرهای موجود در تحقیق است.
- تحلیل رگرسیون: در تحلیل رگرسیون هدف پیش‌بینی تغییرات یک یا چند متغیر وابسته با توجه به تغییرات متغیرهای مستقل است که در تبیین روابط علی و معلولی استفاده می‌شود.
- تحلیل ماتریس همبستگی یا کوواریانس: از مجموعه همبستگی‌های دو متغیری متغیرهای مورد بررسی در جدولی به نام ماتریس همبستگی یا کوواریانس استفاده می‌شود.

در این پژوهش به دنبال یافتن مهم‌ترین مؤلفه‌های ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار و ارائه‌ی آن‌ها به ترتیب اهمیت جایگاه این مؤلفه‌ها در زندگی کودکان کار می‌باشیم، بنابراین با استفاده از پرسشنامه و روش تحلیل همبستگی تمامی مؤلفه‌های فوق مورد آزمون قرار گرفت تا به ترتیب اولویت دسته‌بندی گردند. جامعه آماری مورد بررسی در این پژوهش شامل کودکان کار شهر شیراز می‌باشد که بر اساس آمار حدود سی هزار نفر تخمین زده می‌شود، حجم نمونه با استفاده از جدول مورگان و فرمول آماری کوکران، ۳۷۹ نفر بدست آمده است.

بحث و یافته‌های تحقیق

جهت دستیابی به داده‌های مرتبط با میزان اهمیت هر یک از مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار، از ابزار پرسشنامه استفاده شده است. پرسشنامه از نوع محقق ساخت است، پس از بررسی مبانی نظری عوامل مهم و مؤثر در کیفیت زندگی کودکان کار شناسایی شده و مورد تحقیق قرار گرفته است. پرسشنامه‌ی مذکور شامل ۱۴ گویه قابل اندازه‌گیری می‌باشد که هر گویه به یک عامل اختصاص داده شده است. در این پرسشنامه‌ی از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شده است. امتیاز ۱ نشان‌دهنده‌ی کمترین میزان تأثیرگذاری مؤلفه در کیفیت زندگی کودکان کار و امتیاز ۵ بیشترین میزان تأثیرگذاری را بیان می‌کند. بدین ترتیب عدد ۳ به عنوان میانگین نظری پاسخ‌ها انتخاب شد. همانطور که با توجه به جدول ۲ ملاحظه می‌گردد میانگین به صورت کلی ۲/۹۹۷۵ می‌باشد. جهت سنجش روایی ابزار گردآوری، از روایی صوری استفاده شده و با نظرخواهی از صاحب‌نظران اعتبار پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفته است، همچنین جهت اندازه‌گیری پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب آلفا کرونباخ برای سؤالات در جدول شماره ۱ نمایش داده شده است:

جدول ۱ - ضرایب آلفای کرونباخ

ابعاد	تعداد سؤال	آلفای کرونباخ
مؤلفه‌های تأثیرگذار در کیفیت زندگی کودکان کار	۱۴	۰/۷۱۰

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۰

با توجه به اینکه آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷ بدست آمده است می‌توان به این نتیجه دست یافت که پایایی پرسشنامه قابل اثبات است.^۱ آمار توصیفی بدست آمده نشانگر آن است که از مجموع ۳۷۹ شرکت‌کننده، بیشترین پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه را کودکان ۸ تا ۱۰ ساله با فراوانی ۲۰۳ نفر (۵۳/۶ درصد) تشکیل می‌دهد. کودکان ۱۱ تا ۱۳ ساله با فراوانی ۱۱۳ نفر (۲۹/۸ درصد) در رده دوم قرار دارد، ۲۶۱ نفر

۱: آلفای کرونباخ بدست آمده، پس از چندین مرحله اصلاح گویه‌ها، به عدد مطلوب رسیده است.

(۶۸/۹ درصد) از پاسخ‌دهندگان را پسران و ۱۱۸ نفر (۳۱/۱ درصد) را دختران تشکیل داده‌اند. آمار توصیفی بیان می‌کند که ۲۹۹ نفر (۷۸/۹ درصد) از پاسخ‌دهندگان ترک تحصیل نموده و ۸۰ نفر (۲۱/۱ درصد) مشغول به تحصیل می‌باشند. آماره‌های توصیفی متغیر پژوهش یعنی کیفیت زندگی کودکان کار به شرح جدول شماره ۲ است. به منظور تشخیص آزمون آماری قابل ارائه ابتدا با آزمون آماری کولموگروف و اسمیرنوف به بررسی نرمال بودن داده‌های پژوهش پرداخته شده است. با توجه به مقدار آماره کولموگروف و اسمیرنوف بدست آمده از اطلاعات پرسشنامه و مقایسه آن با سطح خطا که ۰/۰۵ در نظر گرفته شده، مشاهده می‌شود فرضیه غیر نرمال بودن داده‌ها برای متغیر تحقیق تأیید می‌شود، بنابراین استفاده از آزمون‌های ناپارامتری فریدمن برای متغیر مورد بررسی بلامانع است، در نتیجه با استفاده از آزمون تخصصی آماری فریدمن به رتبه‌بندی میانگین‌های بدست آمده از متغیر تحقیق پرداخته شد که در جدول شماره ۳ به آن اشاره شده است. باتوجه به عدد بدست آمده برای سطح معناداری که کمتر از ۰/۰۱ می‌باشد می‌توان به این نتیجه دست یافت که آزمون تفاوت میانگین‌های فریدمن برای متغیر تحقیق معنادار می‌باشد. به زبان ساده میانگین‌های بدست آمده برای این متغیر با یکدیگر تفاوت دارند و پاسخ‌دهندگان به پرسشنامه در زمینه‌ی عوامل مؤثر در کیفیت زندگی کودکان کار رتبه‌بندی‌های متفاوتی را از ویژگی‌های مورد بررسی دارند.

جدول ۲ - آماره‌های توصیفی میانگین متغیرهای تحقیق

تعداد	میانگین	انحراف معیار	کمترین مقدار	بیشترین مقدار	ضریب تغییرات	واریانس
۳۷۹	۲/۹۹۷۵	۰/۵۳۱۶۴	۱	۴/۳۶	۳/۳۶	۰/۲۸۳

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۳ - بررسی نرمال بودن داده‌ها

ابعاد	تعداد	میانگین	آماره آزمون
کیفیت زندگی کودکان کار	۳۷۹	۲/۹۹۷۵	۰/۰۸۷

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۰

جدول ۴ - آزمون فریدمن برای رتبه بندی

تعداد	۳۷۹
آمار کا اسکوئر	۲۰۴/۷۷۴
درجه آزادی	۱۳
سطح معناداری	۰/۰۰۰

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۰

پرسش: عوامل مؤثر بر ارتقا کیفیت زندگی کودکان کار کدامند؟ جهت بررسی سؤال اصلی پژوهش، میانگین‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های کیفیت زندگی کودکان کار در جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۵ - مؤلفه‌های کیفیت زندگی کودکان کار

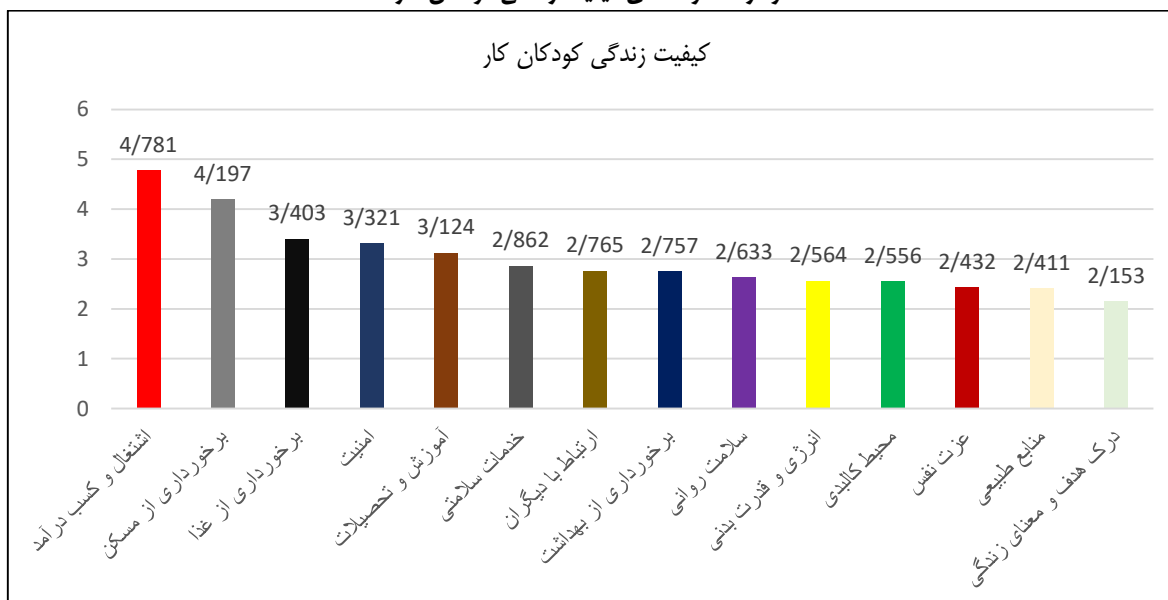
ردیف	مؤلفه	ارزش
۱	اشتغال و کسب درآمد	۴/۷۸۱
۲	برخورداري از مسکن	۴/۱۹۷
۳	برخورداري از غذا	۳/۴۰۳
۴	امنیت	۳/۳۲۱
۵	آموزش و تحصیلات	۳/۱۲۴
۶	خدمات سلامتی	۲/۸۶۲

ردیف	مؤلفه	ارزش
۷	ارتباط با دیگران	۲/۷۶۵
۸	برخورداری از بهداشت	۲/۷۵۷
۹	سلامت روانی	۲/۶۳۳
۱۰	انرژی و قدرت بدنی	۲/۵۶۴
۱۱	محیط کالبدی	۲/۵۵۶
۱۲	عزت نفس	۲/۴۳۲
۱۳	منابع طبیعی	۲/۴۱۱
۱۴	درک هدف و معنای زندگی	۲/۱۵۳

منبع: محاسبات پژوهش، ۱۴۰۰

در جدول ۵ و نمودار ۱ میانگین‌های بدست آمده برای مؤلفه‌های کیفیت زندگی کودکان کار ارائه شده‌اند. همانگونه که ملاحظه می‌گردد، مؤلفه اشتغال و کسب درآمد از نظر کودکان کار بیشترین اهمیت را دارد. سپس مؤلفه‌های برخورداری از مسکن، برخورداری از غذا و امنیت عوامل مهم بعدی می‌باشند که در کیفیت زندگی کودکان کار تأثیرگذارند. نتایج بدست آمده نشان‌دهنده این موضوع می‌باشد که عواملی چون منابع طبیعی و درک هدف و معنای زندگی کمترین تأثیر را در کیفیت زندگی کودکان کار دارد.

نمودار ۱- مؤلفه‌های کیفیت زندگی کودکان کار

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۰

نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

هدف اصلی پژوهش حاضر تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذار در ارتقاء کیفیت زندگی کودکان کار شیراز بود. همانگونه که مطرح گردید چهارده مؤلفه اشتغال و کسب درآمد، مسکن، غذا، امنیت، آموزش و تحصیلات، خدمات سلامتی، ارتباط با دیگران، بهداشت، سلامت روانی، انرژی و قدرت بدنی، محیط کالبدی، عزت نفس، منابع طبیعی و درک هدف و معنای زندگی این گروه مطرح بوده و بر اساس نتایج حاصل، تنها پنج عامل اشتغال و کسب درآمد، مسکن، غذا، امنیت و آموزش و تحصیلات، ارزش بالاتر از میانگین را کسب نموده‌اند (میانگین عدد ۲/۹۹۷۵ در نظر گرفته می‌شود).

مطالعات انجام شده در عامل مسکن با نتایج پژوهش‌های کلاین، ۲۰۰۱؛ قاسمی، ۱۳۹۶ و قدیری و همکاران، ۱۴۰۰ همسویی دارد. همچنین در عامل غذا با مطالعه قدیری و همکاران، ۱۴۰۰، در عامل امنیت با مطالعات کلاین، ۲۰۰۱؛ قدیری و همکاران، ۱۴۰۰ و Frisch, 2006، در عامل آموزش و تحصیلات با مطالعات کلاین، ۲۰۰۱؛ قاسمی، ۱۳۹۶ و Park & Park, 2002 و در عامل اشتغال با نتایج پژوهش‌های قاسمی، ۱۳۹۶؛ قدیری و همکاران، ۱۴۰۰؛ Park & Park, 2002 هماهنگ بوده و گواه آن است که کیفیت زندگی کودک کار مفهومی

- گسترده و چندشاخه است و نیازمند توجه بیشتر از سوی مسئولین امر است. در راستای مطالعات انجام شده، پیشنهادات و راهکارهای ذیل ارائه می‌گردد که می‌تواند در تحقیقات آتی، راهنمای عمل پژوهشگران و متولیان امر قرار گیرد:
- طراحی فضای ویژه آموزش‌های مهارتی و سوادآموزی (در مقیاس شهری و منطقه‌ای- مقیاس کلان)
 - طراحی معمارانه فضای کودکان کار بر اساس معیارها و استانداردها (در مقیاس معماری- مقیاس متوسط)
 - طراحی فضای داخلی مراکز کودکان کار با در نظر گرفتن مؤلفه‌های روانشناسی کودکان (در مقیاس طراحی داخلی- مقیاس خرد).
 - حمایت مالی و قانونی سازمان‌های ذیربط (کمیته امداد امام خمینی (ره)، سازمان بهزیستی و دیگر نهادهای مرتبط)
 - حمایت اجتماعی همه جانبه سازمان‌های ذیربط (کمک‌های نقدی و غیرنقدی مشروط و غیرمشروط، برنامه‌های استخدام عمومی، تدوین برنامه‌های ویژه محافظت از سلامت کودکان علی‌الخصوص کودکان معلول و ...)
 - رفتارسازی و فرهنگ‌سازی عمومی و مداخله جدی در بهره‌کشی اقتصادی در مواجهه با کودک کار
 - اختصاص مددکاران کارآمد به این امر

References

1. Abrishami, S. (2016). *Designing a children's home for working children under 7 years old in District 12 of Tehran with the approach of creating a sense of place (Case study: House of Knowledge in Darvazeh Ghar)*. The 2nd International Congress on Community Empowerment in the Field of Sociology, Educational Sciences, and Social and Cultural Studies. [In Persian]
2. Biagia, B.; Gabriela Ladub, M. and Meledub, M., 2018, Urban Quality of Life and Capabilities: An Experimental Study, Ecological Economics, No.150, PP. 137-152.
3. Cai, Tommaso; Verze, Paolo and Johansen, Truls E. Bjerklund, 2021, The Quality of Life Definition: Where Are We Going?, Uro Jornal. NO. 1, P-P.14-22; doi:10.3390/uro101000
4. Crockerl, Thomas F.; Brown1, Lesley; Clegg, Andrew; Farley, Katherine; Franklin, Matthew; Simpkins, Samantha and Young, John, 2019, Quality of life is substantially worse for communitydwelling older people living with frailty: systematic review and meta-analysis, Quality of Life Research, No. 28, PP. 2041-2056, (doi:10.1007/s11136-019-02149-1)
5. Das, D. (2018) Urban Quality of Life: A case study of Guwahati, Journal Social Indicators Research, Vol88, No2, pp.297-310.
6. Davarinejad Moghaddam, M. (2021). *An analysis of quality of life indicators in urban spaces (Case study: District 2 of Mashhad metropolis)*. The 5th International Conference on Civil Engineering, Structure, and Earthquake. [In Persian]
7. Dissart, J & Deller, S., (2000), "Quality of life in the planning literature", Journal of Planning Literature, Vol.15, No.1, PP 135-161.
8. Estoque, Ronald C.; Togawa, Takuya; Ooba, Makoto; Gomi, Kei; Nakamura, Shogo; Hijioka, Yasuaki and Kameyama, Yasuko, 2019, A review of quality of life (QOL) assessments and indicators: Towards a "QOL-Climate" assessment framework. Ambio, No. 48, PP. 619-638, (doi: 10.1007/s13280-018-1090-3)
9. Fayers, P M & Machin, D., 2000, Quality of Life Assessment, Analysis and Interpretation, New york: Jhon Willy
10. Frisch, M.B., 2006, Quality of life therapy: A life satisfaction approach to positive psychology and cognitive therapy. Hoboken, New Jersey: John Wiley and Sons
11. Ghadarjani, R. & Malek Hosseini, A. (2015). *Review of the concept of quality of life and identifying its indicators*. The 2nd National Conference on Architecture and Sustainable Urban Landscape. [In Persian]
12. Ghadiri, M., Hekmatnia, H. & Seyfollahi, M. (2021). Analysis of quality of life indicators in urban neighborhoods (Case study: Koohbanan city). *Human Geography Research*, 53(2). [In Persian]
13. Ghanei, M., Esmailpoor, N., & Saraei, M. H. (2017). Evaluating quality of life in neighborhoods in order to improve quality of life (case study: Ghale neighborhood, Bafgh). , 8(28), 21-44. [In Persian]. <https://dorl.net/dor/20.1001.1.22285229.1396.8.28.2.4>
14. Ghasemi, A. (2017). *Optimal design of residential complexes with an approach to improving quality of life* (Master's thesis, Islamic Azad University of Shahroud, supervised by Dr. Ahmad Jamei). [In Persian]

15. Ghodsizad, N. (2015). *Determining design principles of elderly care homes with the approach of improving elderly quality of life: Case study of Tabriz* (Master's thesis, University of Guilan, supervised by Dr. Amir Reza Karimi Azari). [In Persian]
16. Gholi Motlagh, M. and Darvishi, F. (2021). Urban Quality of Life Survey by Localizing Eurobarometer Indexes (Case Study: the City of Qazvin). *Human Geography Research*, 53(2), 579-597. [In Persian]. doi: 10.22059/jhgr.2020.289797.1008013
17. Ghorbani, M. & Khezai, F. (2017). *Designing a care center for working children with a place attachment approach*. The 5th Scientific-Research Conference on New Horizons in Geography, Planning, Architecture and Urban Planning of Iran. [In Persian]
18. Greco Giulia, Skordis-Worrall Jolene, Mkandawire Bryan, Mills Anne (2019). What Is a Good Life? Selecting Capabilities to Assess Women's Quality of Life in Rural Malawi, *Social Science & Medicine* 130 69-78.
19. Hajidehabadi, M. A. & Shishegaran, M. (2018). A victimological review of working children. *Legal-Scientific Journal of Ghanon Yar*, 2(8). [In Persian]
20. Holgado, D. et al. (2016), Two Profiles of Child Labor in the Colombian Caribbean Coast: Children Relocated to Suburban Areas Compared to the Key Role of Social and Labor Characteristics of Mothers in Urban Settings, In *Indicators of Quality Of Life In Latin America* (PP.251-273). Springer, Cham.
21. Imanzadeh, A. and Alipour, S. (2019). Lived Experience of Loneliness by Tabriz's labor Children: A Phenomenological Study. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 8(2), 279-304. [In Persian]. doi: 10.22059/jisr.2019.268727.770
22. Jangjoo, F., Nasiri, H. & Jami, J. (2015). A review of the support of working children in the Iranian legal system with a view to international documents. *Work and Economy Journal*, (181). [In Persian]
23. Mandegar, S. (2017). A legal review of the situation of working, street, peddler, and orphaned children. *Journal of Political Science, Law and Jurisprudence Studies*, 2(2). [In Persian]
24. Moghaddas Jafari, M. H., Veysinejad, N. M. & Dorosti, A. A. (2013). Investigation of factors affecting the emergence and expansion of working children (Case study: Ahvaz city). *Journal of Social Sciences*, (22), 55-72. [In Persian]
25. Park, JE & Park, K., 2002, *Parks textbook of preventive and social medicine*, 17th Ed, India: Banarsidas Bhanot
26. Roşu, L.; Corodescu, E. and Blăgeanu, A., 2015, Does geographical location matter? Assessing spatial patterns in perceived quality of life in European cities. *Eur. J. Geogr*, Vol. 6, No. 2, PP. 15-34.
27. Safarzadeh, J. (2018). *Working Children*. Tehran: Pars Ketab. [In Persian]
28. Salari Sardari, F., Heydari Moghaddam, M., Nobakht Sobhani, A. & Arefi, A. (2014). Investigating the components of quality of life in urban space (Case study: Lamerd city). *Biannual Journal of Urban Landscape Studies*, 1(2). [In Persian]
29. Shaterian, M. , Heidary Sorshjani, R. and Falahat, F. (2020). Evaluation of quality of life indexes with approach healthy city (Case study: worn tissue of Kashan city). *Journal of Urban Social Geography*, 7(1), 65-80. [In Persian]. doi: 10.22103/JUSG.2020.2005
30. Simbar, S., Hosseinkhanzadeh, A. A., & Abolghasemi, A. (2019). Hope for the future, attachment relationships, and emotional-behavioral problems in child labor. *Quarterly Journal of Child Mental Health*, 6(3), 51-65. [In Persian]. <https://doi.org/10.29252/jcmh.6.3.6>
31. Taghvai Nakhjiri, A. & Barkhordar, B. (2018). *Designing a care center for working children with the approach of enhancing social interactions*. The 2nd Conference on Civil Engineering, Architecture and Urban Development in the Horizon of 2025. [In Persian]
32. Uzzell, (2006), "Environment and quality of life", *journal of Revue eureenne de psychologie appliqué*, Vol.56, PP 4-1.
33. Zarghami, S., Kozehgar Kaleji, L. & Rahimi, A. (2021). Analysis of the factors affecting quality of life in underprivileged urban neighborhoods: Case study of Jafarabad and Dolatabad in Kermanshah. *Journal of Urban Structure and Function Studies*, 8(27). [In Persian]. doi: 10.22080/usfs.2021.17658.1898